

boc de Biterna, símbol del diable en el sàbat de les bruixes: del qual hi ha testimonis antics en cat., especialment en els Priv. de la V. d'Àneu, i en *Spill* de Jaume Roig; sobre l'etimologia d'aquest *Biterna*, dóna bones explicacions *AlcM*, i bona bibliografia; 5
sols que en lloc de citar l'error de Griera, valia més donar les dades i opinió que hi aportaren Schuchardt *ZRPb* xxx (1906), 748, i finalment Sainéan (*Sources Indig.* I, 296).

En definitiva sembla realment tractar-se del nom 10 de la ciutat italiana de *Viterbo*, alterat per la influència de NLL més o menys exòtics i fantàstics: com *Califerne*, *Luiserne*, i *Monte* o *Montanea Paterna* (aquesta potser, per antífrasi, nom d'un cim on hi hagués la *imago paterna*, de Nostre Senyor). L'aplicació 15 al castell rossellonès pot fornir-hi encara alguna dada aclaridora: sobretot si, com a castell és dalt d'un turó, primer freqüentat pels deixebles bruixots i després redimit per un oratori o un castell beneït (cf. el dit *Gautx*); informadors locals ho podrien confirmar 20 o si més aviat no era parlant del fort d'un senyor amb reputació pecaminosa.

BIT-, BITX-

Apleguem ací una colla de NLL menors, que, en gran part almenys, pertanyeran a una arrel expressiva, i més o menys argòtica, aplicada primordialment a NPP. *Bitó* ross.: *Hort del Bitó* te. Tarerac (afores 30 del poble, comí d'Arboçols (xxvii, 37.5); *Prat del Bitó* (i *Cal Bitó*, dins el poble) te. Sançà (xxiii, 198.11, 195.13); *Font del Bitó* te. Osseja (xxiii, 30.4); els mots fr. *bitton*, *bitte*, *biture*, de sentits argòtics o bé obscens, però també «billot pour amarrer les bateaux» 35 (si bé també ens recorden el cat. antic *vit* VĒCTIS 'fal-lus').

Bitol, partida te. Penàguila (xxxv, 47.15).¹

El *Bitxo*, pda. te. Benassal (xix, 54.25); Pouet del *Bitxo* te. Petrer (xxxvi, '35 × '16): com que aquí no es confonen *v* i *b*, no es tractarà del nom de la pebrina, que en val. (d'on prové el mot) té labiodental (provinent de *vits*, *vixx*, *vixos*, o *vitets*). La *Bitja*, el *Bitjo* NPP a Bompàs (xxv, 107.22). Es *Bitjot* accident de costa a Eivissa (*Nomencl. Mar.* núm. 188). I, amb sufix típicament argòtic: *Cal Bitxeli* terme de Vallcebre (xxxviii, 98.22), que el m. *IGC* ('31 × '12) canvia en *C. Vichola*, potser mera errada, com les que formiguegen en aquest mapa. Cf. encara Roc d'en *Bixunxa* (també dit *Roc del Gorb*) te. Castellnou dels Aspres 50 (xxvii, 47.2).

¹ Que amb aquest grup en *Bit-* puguem ajuntar un NL hàpax *Vitamarios*, mal localitzat, que Ponsich (*Top.* 130) troba l'a. 1011 en un doc. de Conflent, no és increïble (de Conflent són Sançà i Tarerac); 55 però la *V-* i la terminació invitarien a veure-hi el ll. cl. *victimarius* usat en el sentit de 'sacerdot que sacrifica' per Valeri Màxim i inscripcions, i en el de 'relatiu als sacrificis' per Plini. Qui sap si relíquia d'algun edícul pagà?

Bitla i *Bitllot*, V. *Riudebitlles*

Bitja, *Bitjot*, *Bitó*, *Bitol*, *Bitxeli*, *Bitxo*, V. *Bit-Biulaigo*, *Biulego*, V. *beure Biules*, V. *Sabiula Biurbi* ant., V. *Biosca*

BIURE

Nom d'una sèrie de pobles l'etimologia dels quals ja he indicat diverses vegades (*Top. Hesp.* II, 230, *DECat* I, 846a40, IV, 716a39), especialment en l'article *viu/viure*, vol. IX, 321a13 ss.; a prop. del substantivat *viure* 'manera de viure (bona o mala vida)'. Fixat en toponímia en la forma BENE VIVERE. Cf. *Vidabona*, poblet del Ripollès; i cast. *Bembribe*, *Membrive*.

D'on: a) *Beniure* (agr. a St. Esteve de la Sarga, Pall. Jussà). O *Beviure*, generalment dissimilat en *Beüre* > *Biure*, nom de pobles: b) de l'Alt Emp.; c) alt Gaià; dos, d), e), en el Berguedà; molt estès com a cognom, bàrbarament grafiat *Viure* o *Viura*. Llogarets l'etimologia dels quals no té res d'incert (*AlcM*), ans fa temps que ha estat generalment acceptada. Amb la dissimilació invertida; f) Vall d'*Enviure* 25, vall tributària a l'esq. Segre, amb un despoblat te. Seròs (*Encicl. Cat.* VI, 677).

Casos de la mateixa dissimilació que *vianda* VIVANDA, *aviat* VIVACIUS, *Labaells* LAPI(DE)BELLOS, *mo(v)iment*, *pàiment*, al. *weiber* VIVARIUM, i molts més.

a) BENIURE. DOC. ANT. 1170: Raimundus de *Beniure* (Font Rius, *C. d. p.*, § 137); 1257-69: F. de *Beniure* (Pujol, *Doc. Vg. Urg.*, 24.7).

b) BIURE. El poble del meu avi patern i besavis, que he oït anomenar *biura* tota la vida; 1920, Espolla; 1958, Llançà (xxii, 109b). Famós en la tradició popular empordanesa, i en literatura: els pobles de Llers i de Biure. Els burros de Biure: Coromines, *Les Gràcies de l'Empordà* (O. C. 941, 938). Epic episodi de la vida popular de l'Empordà; en l'ed. de 1994, amb un impressionant gravat inèdit del qui fou un admirable dibuixant empordanès; i després, artista d'odiosa i servil història.

DOC. ANT. 1235 (Alsius 150); el 1290 o 1296 pasà de la jurisdicció de Besalú a la de Figueres; c. 1295: *Biure* (citada amb Vilarig, veg. aquest); 1318 id. (citada amb Borrassà, *BABL* IV, 472); 1359 id. (*CoDoACA* XII, 95); a mitjan S. xv, l'autor de *La fi del Comte d'Urgell* cita el llinatge dels *Biure* enmig de diferents cavallers empordanesos; més cites en Monsalv. XVII, 49. En els arxius parroquials del poble continua trobant-se escrit *Biure* amb B- en els Ss. XVIII i XIX (visurats, x-1931): la mala grafia *Viure* hi és recent.

c) PRON. MOD.: *biurə*, 1920, a Freixenet i Sta. Coloma Q. (ací vacillant amb la pronúncia xipella *biuri*).

DOC. ANT. c. 1100: *Benevivere*, en les llistes 1 i 2, de parr. de Vic, p. p. Pladevall (*Osona* 1984, 73); 1067 i 1073: *Beviure* (CCandi, *Mi. Hi. Cat.* II, 8.12); 1074: serra *Beviure*, afr. E. de Montclar, CCandi, 60 l. c. II, 22); 1151 i 1152: *Benvivere* (MiretS., *TemplH.*